

INNOVAATIOUSKO JA NUORET TOIVOT

”Kauan se kesti”, totesi *Helsingin Sanomien* elokuvakriitikko Pertti Avola Jack Kerouacin *On the Road* (1957) -romaanin perustuvan *Matkalla*-elokuvan ensi-ilta-arviossaan heinäkuussa 2012.¹ Francis Ford Coppola osti romaanin filmausoikeudet jo vuonna 1980, mutta elokuva valmistui vasta yli 30 vuotta myöhemmin. Romaanin juoniainesta seuraileva elokuva kertoo beat-legendan Jack Kerouacin (elokuvassa Sam Rileyn esittämä Sal Paradise) ja Neal Cassadyn (Garret Hedlundin esittämä Dean Moriarty) välisestä ystäväydestä, huumehuuruudesta kiertolaiselämästä ja kaksikon välien viilenemisestä 1940–1950-lukujen vaihteessa. *HS:n* Avola ihmetteli arviossaan sitä, että *Matkalla* saatiin valkokankaalle vasta nyt. Tarkemmin ajatellen ei kuitenkaan ole mikään ihme että *Matkalla* tehtiin juuri nyt.

Historiakuvana *Matkalla*-elokuva ei välttämättä ole erityisen onnistunut. Se ei tavoita toisen maailmansodan jälkeistä illuusiottomuuden ajan tunnelmaa eikä etenäkään nuorten aikuisten parissa kyteneen katkeruuden sosiohistoriallisia taustoja. Se ei myöskään tavoita romaanin yhteiskuntakritiikkiä, eikä se siihen tunnu edes pyrkivän. Tarinan jännite huipentuu elokuvan loppupuolella jaksoon, jossa kuvataan *On the Road* -romaanin kuumeista kirjoitusprosessia. Jack Kerouacin legendaarisesti muutamassa viikossa muistiinpanojensa pohjalta koostama, pitkistä paperiliuskoista rullaksi liimattu käsikirjoitus julkaistiin lopulta vasta useita vuosia ja editointikierroksia myöhemmin. Elokuvassa huomio kohdistuu kuitenkin nimenomaan kirjailijan spontaaniin luovuuden puuskaan ja pakonomaiseen tarpeeseen kirjoittaa tapahtumat tuoreltaan muistiin juuri sellaisina kuin ne koki.

Elokuvan ydinajatus ei siis liity sen enempää Kerouacin kirjailijauraan kuin matkalla olemisen filosofiaan vaan matkalla olemisesta kertovan menestysromaanin syntyprosessiin. Tällaisena *Matkalla* kertoo enemmän valmistumisajankohdastaan kuin historiallisesta ajasta, jota se kuvaa.

Matkalla-elokuva sijoittuu aikaan, jolloin nuorisokulttuuri oli vasta oraalla, ja jolloin nuorten radikaalien yksittäiset puheenvuorot raviselivät kulttuurin ja yhteiskunnan normeja. 2010-luvun teoksena se

¹ <http://nyt.fi/20120726-elokuva-arvio-matkalla/>

² Valaskivi, Katja (2012) Dimensions of Innovationism. Teoksessa Peter Nynäs, Mika Läsander, Terhi Utriainen (toim.) *Post-Secular Society*. London: Transaction. Artikkelin on ladattavissa sähköisesti osoitteessa http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66384/dimensions_innovationism_2012.pdf?sequence=1

³ Suomen brändi? Hulluutta tämä maa tarvitsee. *Suomen kuva-lehti* 26.11.2010.

⁴ Isaacson, Walter (2011) *iSteve: The Book of Jobs*. Simon & Schusters.

⁵ Steve Jobs -elämäkerta: Neuroottinen nero haahuili, äksyili ja teki rahaa. *Suomen Kuvalehti* 24.10.2011.

kertoo kuitenkin myös ajasta, jossa valtakulttuurille vastakkaista nuorisokulttuuria ei enää ole ja jossa nuorten radikaaleista puheenvuoroista on tullut valtakulttuurin ydinainesta, puhuttiinpa sitten muodista, musiikista, viihde-elektronikasta tai pelisovelluksista.

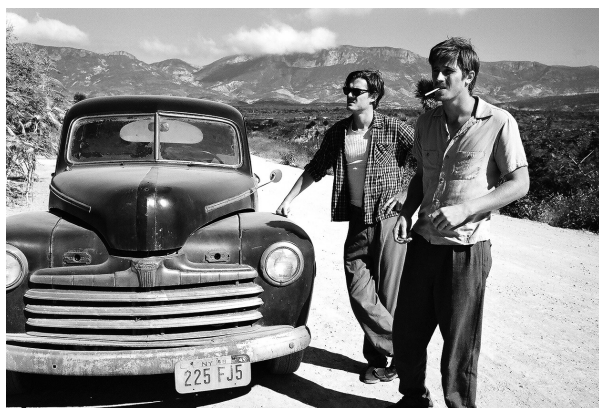
Nuoruuteen kohdistuu nykykulttuurissa normien ja rajoitusten sijaan toiveita ja odotuksia, jotka vahvistavat uudenlaista, nuoriin ja nuoruuteen kohdistuvan kontrollin ilmapiiriä. Katja Valaskivi (2012) on osuvasti kuvannut tätä ilmapiiriä innovaatiuskon käsitteellä.² Innovaatiuskon saa keski-ikäiset yritysjohtajat pukeutumaan pelihahmojen kuvilla varustettuihin collegehuppareihin ja puhumaan painokkaasti leikin ja luovan hulluuden tärkeydestä.³ Hulluttelun sivutuotteena voi syntyä jotain (kaupallisesti) merkittävää: taiteen rajoja ravisteleva menestysromaani tai äidin autotallissa kehkeytyvä teknologinen läpimurto.

Matkalla-elokuvan *Sal Paradise*/Jack Kerouac on innovaatiuskaisen nykykulttuurin näkökulmasta puhutteleva persoona. *Paradise*/Kerouacissa yhdistyvät luovuus, hulluus, rohkeus ja vallitsevien normien kyseenalaistaminen. Muodollisen pätevyyden ja sivistysihanteen sijasta *Paradise*/Kerouac edustaa herkkyyttä aistia ajassa olevaa, uutta ja tulossa olevaa.

Jack Kerouacin kirjailijakuvassa voi nähdä paljon samaa kuin vuonna 2012 syöpään menehtyneen Applen perustajan Steve Jobsin elämäntarinassa.⁴ Kerouacia ja Jobsia yhdistävät kesken jääneet yliopisto-opinnot, päämäärätön vaeltelu Kaliforniassa, huumekekelut sekä kiinnostus idän uskontoihin ja etenkin buddhalaisuuteen. Hengellisen etsiskelyn ja huumekekelujen toistellaan olleen ”vielä huippujohtajanakin” Jobsille tärkeitä avainkokemuksia.⁵ Sekä Kerouacista että Jobsista kerrotut tuoreet tarinat korostavat, että nuoruuden ajelehtimisessä ei sinänsä ole mitään vikaa, kunhan ajanjakso koostuu myöhemmin hyötykäyttöön (ja kaupalliseen menestykseen) jalostettavista kokemuksista.

*Lähikuva*an Nuoruus ja kontrolli -teemanumerossa pohditaan nuoruuteen liitettyjä odotuksia nuoruutta käsittelevien ja nuoria puhuttelevien mediatekstien näkökulmasta. Tommi Römpötti tarttuu artikkelissaan tuoreisiin kotimaisiin nuorisokuvauksiin. Teresa de Lauretisian mukailen Römpötti tulkitsee nuorisotelokuvia ”ideologisia efektejä tuottavaksi itsetutkiskeluksi, jossa aikuisten hallitsema yhteiskunta tarkastelee omia kipupisteitään”. Römpöttin analysoimat, vuonna 2011 ensi-iltansa saaneet *Roskisprinssi* ja *Elokuu* kertovat talousmaantieteellisesti kahtiajakautuneesta Suomesta, jossa hyväosaisten nuorten päähenkilöiden väliaikaista irtiottoa seuraa paluu alkuperäiseen järjestykseen. Tätä edustavat elokuvissa korkeakouluopinnot, ansiotyö ja vakaat (hetero) parisuhteet.

Antti Mäntymaan artikkelissa tarkastelun kohteena ovat nuoria yleisöjä tavoittelevien radion aamuohjelmien seksistiset puhetat. Kuten Mäntymaa huomauttaa, suomalaisessa mediatutkimuksessa sukupuolen, seksin ja seksuaalisuuden representaatioita on käsitelty laajasti etenkin televisiossa ja lehdistössä. Sen sijaan radion seksistisiin puhetapoihin ei mediatutkimuksessa ole kiinnitetty juurikaan huomiota. Radio SuomiPOPin *Aamulypsyssä*, Voicen *Heräämössä* ja *YleX Aamun* puheosuuksissa toistuvia sanavalintoja, myyttejä ja stereotypi-

Matkalla-elokuvan nuoret kapinalliset Sal Paradise (Sam Riley) ja Dean Moriarty (Garret Hedlund) tien päällä.

oita analysoimalla Mäntymaa hahmottaa radiopuheesta diskursseja, jotka ovat heteronormatiivista sukupuolijärjestelmää tukevia, muita seksuaalisuuksia poissulkevia ja pornahtavia.

Jos radion aamuohjelmat näyttäytyvät Mäntymaan aineistossa sukupuolistereotypioita viljelevänä ja normaalin seksuaalisuuden sisältöjä määrittelevänä foorumina, Heikki Uimosen aineistossa radio näyttäytyy kontrollista vapautumisen välineenä, omaehtoisen kuuntelun mahdollistajana ja sukupolvinostalgian kohteena. 1970-luvulla radiossa esitettiin vielä hyvin niukasti nuorisoa puhuttelevaa ohjelmaa, joten äänittävät kasettinauhurit olivat tärkeitä välineitä mieluisten ohjelmien, kuten *Nuorten sävellahjan* ja *Rockradion*, musiikkitarjonnan tallentamisessa. Uimonen esittää artikkelissaan, että äänittämättömillä c-kaseteilla on ollut merkittävä rooli musiikkikulttuurin muutoksessa 1970-luvulta eteenpäin. C-kasetti mahdollisti omien nauhoitusten koostamisen äänilevyiltä ja radion musiikkiohjelmista. Samalla se vapautti käyttäjänsä ohjelmien lähetyssaikojen ja musiikinkuunteluun soveltuvien tilojen asettamista rajoituksista.

Nykykulttuurissa puolestaan voimistuvat vaatimukset lapsille ja nuorille turvallisesta mediaympäristöstä. Se merkitsee tietynlaisten sisältöjen rajoittamista tietynikäisiltä lapsilta ja nuorilta. Katsausosastolla esittäytyvä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU vastaa ikärajamerkintöjen laatijoiden koulutuksesta ja valvonnasta. Vuoden 2012 alusta voimaan astunut kuvaohjelmalaki koskee elokuviin ja pelien lisäksi myös televisio-ohjelmia. MEKU nousi joulukuussa 2012 otsikoihin *Tunte mattoman sotilaan* esityksien siirtämisen takia. Tapaus osoitti käytännössä uuden lain vaikutuksen: kansalaisten rooli korostuu, kun katsojapalaute voi johtaa ikärajan uudelleenarviointiin.

Elokvakasvatuksen näkökulmaa kokonaisuudessa edustavat KAVA, Koulukino ja Mediakasvatuskeskus Metka ry, jotka kannustavat kouluja tarttumaan elokuvaan paitsi taide-elämyksenä myös eri oppiaineiden asiasisältöjen opetusvälineenä.

Tampereella 20.12.2012

Laura Saarenmaa